

Nome/Ulefoss i Telemark, 23.februar 1993

Statsminister Gro Harlem Brundtland

Foredrag i åpent møte:

TID FOR FELLES LØFT OG MER FELLESSKAP

Kjære forsamling.

Om ikke mange ukene - ja, faktisk bare 360 - skal vi tre inn i et nytt århundre. Da vil det innfinne seg, det år 2000 vi allerede har snakket så mye om. Da vil også 1990-årene være avsluttet, og det politiske, sosiale og økonomiske regnskapet for et helt århundre skal gjøres opp.

Det er så mange tanker som melder seg når vi strekker ut tidshorizonten på denne måten. Jeg vil særlig peke på to forhold. For det første vet vi at de 360 ukene ikke vil bli av det lette slaget, men at vi står foran store utfordringer med mange vanskelige oppgaver. De må vi møte på en offensiv og realistisk måte.

For det andre, og det har jeg lyst til å vie litt oppmerksomhet i starten: Vi i Arbeiderpartiet har preget hele dette århundrets norske historie - og det er denne arven og plattformen vi står på når også morgendagens samfunn skal skapes.

Nå, som den gang for over hundre år siden da Arbeiderpartiet ble stiftet, er det de djerpe målsettingene og fellesskapet som må drive oss framover. Nå som den gangen er det likhet, rettferdighet, ansvar for hverandre og samfunnsbyggingen som er de røde trådene i vårt programmet.

Denne politikken har gitt store resultater. De som vokste opp rundt århundreskiftet kunne regne med å bli vel 50 år. I dag er levealderen 74-75 år, og mange blir langt eldre. De fleste familier hadde da seks barn og spedbarnsdødligheten var ti ganger høyere enn i dag. Det var 600 leger i hele landet, i dag er det mer enn 12000. Barna fikk ikke mer skolegang enn de nå har skoleferie, 12 uker i året. Norge var et fattigsamfunn og et klassesamfunn. Men det var også et samfunn i oppbrudd, på terskelen til en ny tid - som i dag.

Den gryende industrien vant fotfeste og kom jo raskt til å sette sitt sterke preg på utviklingen i dette fylket; med de viktige vannveiene, rallarene og den sterke industrialiseringen på Rjukan, Notodden og i Grenland. Her ved Bandak-kanalen, med slusene mellom Ulefoss og Flåvann, fikk transporten av tømmer til cellulose og papirfabrikkene på Skotfoss og i Skien mye å si for utviklingen - og var det håndfaste uttrykk for at by og land utviklet seg sammen.

Denne fremveksten av ny og eksportrettet industri la grunnlaget for

økende velstand. Men det var ikke gitt at velstanden skulle komme alle til del. Det var den politiske oppgaven Arbeiderpartiets pionerer tok på seg, og som la grunnlaget for det sosialdemokratiske Norge.

Vi er stolte over hva Arbeiderpartiet har utrettet i Norge. Vi har skapt en sosial revolusjon. Vi tok ikke friheten fra noen, vi ga den til alle. Privilegiene ble borte, men ingen ble gjort maktesløse. Vår største seier er denne: Frihet, likhet og solidaritet er ikke bare bygd inn i samfunnsmønster og ordninger, det har fått rotfeste i vår politiske kultur og i våre sinn.

Dette må være vårt viktigste ankerfeste, når vi nå er midt oppe i nye, store forandringer - i en verden hvor vi stadig blir mer klar over at fellesskapet, likheten, solidariteten og ansvaret må krysse alle landegrensener. Og hvorfor det? Den teknologiske og vitenskapelige utvikling har gitt oss en velstand og muligheter ingen kunne drømme om for 100 år siden. Men mer enn halvparten av verdens befolkning lever fortsatt i fattigdom. Flere og sterkere tråder vever landene tettere sammen og har erstattet krig og konflikt med samarbeid og internasjonale avtaler. Men fortsatt er det land og regioner hvor mennesker drepes og fornædres i meningsløse kriger og konflikter. Vi ser at krefter vi trodde oss ferdige med i vår verdensdel, igjen vinner terreng; ikke bare i gatene, men også ved valgene. Gjennom rovdrift på naturressursene er jordas miljø brakt til kanten av en truende katastrofe.

Disse perspektivene stiller oss overfor en ny moralsk utfordring: Vårt ansvar gjelder ikke bare behovene og rettighetene knyttet til dem som lever i dag, det må også omfatte ansvaret for de generasjoner som ikke er født - og miljøet, selve livsgrunnlaget vårt.

Miljøutfordringen, den rivende teknologiske utviklingen, den store arbeidsløsheten som alle land sliter med, og de nasjonalistiske truslene vi nå ser utvikle seg i Europa, har bare ett svar: Samfunnsstyringen må styrkes. Demokratiet må styrkes. Vi må styrke den politiske styringen over de teknologiske og økonomiske kreftene. Vi må bygge ut demokratiet, også på tvers av landegrensene. Dersom vi skal klare å få fram den politiske tyngden som må til, må vi styrke kontakten, dialogen og tilliten mellom mennesker i mange land. Ikke noen nasjon kan lenger komme seg ut av vanskelighetene alene, helt uavhengig av hva som skjer i andre land. Vi trenger mer fellesskap for å gjenreise tryggheten og framtidstroen.

Ta å se litt på vår egen situasjon. Til tross for at det har vært satt inn mange titalls milliarder for å bekjempe ledigheten de siste årene, er ledigheten høyere enn før. Vi fører en mer aktiv økonomisk politikk enn Norge noen gang har gjort. De siste årene har mer enn 50.000 fått arbeid i stat, fylkes-kommuner og kommuner. Men det er likevel ikke nok for å veie opp for det som skjer i den private del av vår økonomi. I samme perioden mistet vi tre ganger så mange; ja, 150.000 arbeidsplasser i industri og annen privat næringsvirksomhet. Dere kjenner det alle sammen; den økonomiske veksten er sterkt svekket.

Stagnasjonen gir ikke bare arbeidsledighet, og skaper store problemer, bekymringer og vonde situasjoner for mange familier og enkeltmennesker. Den skaper også vanskeligheter med å holde oppe våre offentlige velferdsordningene. I år betaler vi 100 milliarder - altså 100 000 millioner - i pensjoner og andre trygdeytelser. De neste fire årene vil dette øke med 25 000 millioner kroner; midler vi må klare å skape sammen.

Dette har ikke minst sammenheng med endringene i aldersmønsteret. Ved århundreskiftet vil det være 190.000 eldre over 80 år, nesten 40.000 flere enn i dag - som trenger helse- og omsorgstilbud. Bare disse økningene alene vil kreve mer enn vi kan forvente at den økonomiske veksten hjelper oss med de første årene. Derfor er det jo så viktig at vi kan prioritere sterkere i årene som kommer, og at det må være solidariteten som blir ledetråden for disse politiske beslutningene.

Når vi så også vet at vi i år bruker 50 milliarder mer på statsbudsjettet enn det staten får inn gjennom skatter, avgifter og andre inntekter, forstår vi at vi ikke bare kan bevilge oss ut av vanskelighetene. Det er ikke slik at vi bare kan kaste penger på vanskene og problemene; eller at politikere er noe vriene, lusne gjerrigknarker som sier nei til alle gode formål.

Hvis vi bare fortsetter å øke de statlige underskuddene, kan vi havne i de samme problemene som Sverige, der en halv million er blitt arbeidsledige og hvor de må skjære kraftig ned på velferdsordningene. Eller som i Finland, der nær 20% er ledige, og hvor staten er oppe i alvorlige finansielle vansker. Får vi ikke dempet underskuddene gjennom en fornuftig økonomisk politikk, vil også den norske staten etter noen år ha tapt den økonomiske handlefriheten - med de store lånene, rentene og avdragene som staten dermed vil ha påført seg.

Men vi kan heller ikke spare oss ut av problemene, slik Høyre vil. Den oppskriften har de forsøkt i mange andre land, uten å lykkes. Likevel er det denne oppskriften Høyre anbefaler, når partiets leder uttaler seg som om ledigheten er noe Arbeiderpartiet har stelt i stand ved å føre feil politikk. Da lukker hun jo øynene for hva er skjedd i de land som fører annen politikk enn det vi gjør. I Sverige, Finland, Danmark, Tyskland, England og i flere andre land; overalt øker dessverre ledigheten - og den har økt langt mer enn her hos oss. Danmark har under borgerlig regjering strevd med høy ledighet i mange år.

Det vi må ta inn over oss er at går det dårlig ute, virker det også fort inn på oss i Norge. Jo mer syssel-settingspolitikken mislykkes i andre land, desto vanskeligere blir det å mestre problemene hos oss selv. Derfor er det ikke uvesentlig hva andre land gjør eller ikke gjør i kampen mot ledigheten. Jo flere medspillere vi får i arbeidet med å øke sysselsettingen, desto bedre blir mulighetene for å lykkes.

Vi må satse - slik vi nå gjør over et bredt felt - for å styrke næringslivet og skape de verdiene vi trenger. Det er bare slik vi kan legge grunnlaget for nye arbeidsplasser og sikre velferdssamfunnet.

Vi kan og skal gjøre mye i Norge. Når ledigheten likevel har steget, er ikke årsaken at det vi gjør er feil - selvom vi hele tiden må se om noe kan gjøres enda bedre. Men årsaken er at det vi kan gjøre, ikke er tilstrekkelig. Hvis vi ikke får snudd utviklingen også i andre land, vil problemene derfra velte inn over oss.

Ett eksempel er særliggende nærliggende. Vi har alle gledet oss over de politiske omveltningene i Øst-Europa. Men da Sovjetunionen falt fra hverandre, falt også bunnen ut av et viktig eksportmarked for mange norske bedrifter. Der det tidligere var klart hvem som var kjøper, hva som skulle betales og hvordan oppgjøret skulle komme, har tilliten og betalingssystemene rett og slett opphørt å eksistere i mange tilfeller.

Det er ikke bare slike brå omveltninger som skaper forandring. Også de teknologiske og mer gradvise spiller avgjørende inn i vår hverdag, og på våre arbeidsplasser. For tyve år siden kunne dere på Ulefos kjøpe reiseradioer som var laget på Mascot-fabrikken i Fredrikstad. Beha i Porsgrunn konkurrerte den gang med norske KPS om å selge dere komfyrer, og fra Tandberg leverte de fjernsyn og båndopptakere som var blant de beste som ble laget. Mye av dette har forandret seg; i dag kjøper vi nesten alt vi trenger av slike forbruksartikler fra andre land. Hvorfor er det blitt slik? Jo, fordi andre produserer disse varene både billigere og bedre enn det vi selv greier. Vi har fått en mer ustrakt arbeidsdeling mellom landene der hvert land skaper og utnytter sine fortrinn i konkurransen med andre.

Men i dette bildet hører også med at vi har fått et sterkere samarbeide innenfor konserner og mellom bedrifter. Produktene settes sammen av deler fra mange land. Mange biler har støtfangere, felger, bilbelter og bensintanker som er laget i Norge. Ta f.eks. Ulefos Jernværk, som rett etter krigen produserte ovns gods i konkurranse med ca. 100 norske jernstøperier. I dag er det 9-10 norske støperier igjen, og Ulefos Jernværk har et helt annet produktutvalg enn den gang - med blant annet leveranser til utenlandsk bilindustri som vekstfelt. I dag er det presisjon, bruk av avansert teknologi og produktutvikling som preger bildet, i kombinasjon med lang tradisjon for kvalitet og industrielt virke.

Denne utviklingen har det internasjonale marked og den åpne handelen som et felles kjennetegn. Vi finner igjen de samme produktene verden over. Når direktørene og de ansatte i telemarksindustrien ser etter lyspunkter for sin bedrifter, hvor vender de blikket? Jo, mot det norske marked, som igjen henger sammen med de nordiske, med de europeiske og med det amerikanske. Og så retter de blikket mot Regjeringens politikk, og mot de andre landenes regjeringers politikk - slik vi nå leter etter signaler i president Clintons taler, eller fra forhandlingene i OPEC. Det understreker, slik også dramatikken i valutamarkedene de siste månedene har vist oss, hvor avhengige landene er blitt av hverandre. De tiltak vi selv har hånd om, er til god hjelp. Men det må også lykkes de andre landene å få fart på sine

økonomier, hvis Ulefos Jernværk, Norsk Hydro, Union i Skien eller trevareindustrien på Sagamoen skal få de løftene de trenger.

Det er disse forholdene Arbeiderpartiet tok utgangspunkt i, da vi diskuterte og jobbet fram det nye partiprogrammet som ble vedtatt på Landsmøtet i november - og som nå ligger som selve plattformen for det langtidsprogrammet Regjeringen la fram tidligere i denne måneden.

Vi setter verdiskapning og sysselsetting i forgrunnen. Det er nå vår aller viktigste oppgave; å øke produksjonen i privat som offentlig sektor. Skal vi lykkes, må vi holde fast på en solidarisk inntektspolitikk og en rettferdig fordeling. Hvis vi som har arbeid skal bevilge oss stadig høyere lønn, blir det vanskeligere å skape arbeidsplasser til de som ikke har arbeid.

For vi kan ikke - som jeg nevnte tidligere - regne med en økonomisk vekst de kommende årene som både vil gi rom for å dekke de økende utgiftene, bl.a. i Folketrygden, til alle de nye oppgavene vi skulle ønske oss løst, og til å redusere underskuddet på statsbudsjettet. Derfor må vi også ta på oss å løse den vanskelige oppgaven å omfordele utgiftene på statsbudsjettet, slik at vi kan sette inn mer ressurser der hvor de kan gi enda flere arbeidsplasser.

Derfor må vi også spørre oss: Hvordan kan vi styrke de mange bedriftene vi er avhengige av for at økonomien skal være sunn og livskraftig? Da vil vi vite at utviklingen av næringslivet ikke bare er et spørsmål om lavere kostnader, men også om tilgang på råvarer og adgang til de markedene hvor vi kan få solgt produktene våre. Da vet vi også at kunnskap, ferdigheter og kompetanse blir stadig viktigere for de bedriftene som vil noe; slik som når Ulefos Jernværk la seg i selen og fikk de nødvendige kvalitetsstempler og sertifikater som må til for i det hele tatt å komme innenfor døren til de utenlandske kjøperne.

Det er i en slik sammenheng vi må se den sterke satsingen vi har gjort og som vi fortsatt legger opp til når det gjelder utdanning. Loven som gir alle rett til videregående utdanning skal settes ut i livet. Vi er med og styrker lærlingeordningene, og vi bygger ut høyere utdanning. Vi skal utvide grunnskolen med skolestart for 6-åringene. Og vi skal gi voksne som har behov for å fornye sin kunnskap, muligheter til det. Kunnskap og kompetanse styrker den enkeltes muligheter på arbeidsmarkedet, det styrker næringslivets muligheter til å vinne nye markeder, og det styrker alle de tjenestene og viktige oppgavene som blir utført i den offentlige sektoren - på sykehusene våre, i skolen, på universitetene, eller det være seg i de kommunale forvaltningene.

Det er også for å styrke bedriftenes muligheter vi har brukt milliarder de siste årene på å forbedre veiene, fjernet flaskehalsen i samferdsselsnettet og styrket jernbanen. Hvor viktig gode kommunikasjoner er, forstår vi når vi vet at mange av de store bedriftene kan ha transportkostnader på linje med lønnsbudsjettene.

I en vanskelig tid, er det også naturlig å lete etter lyspunkter - ikke minst om de måtte være der på kort sikt. Usikkerheten er stadig stor, men mange av de som til vanlig uttaler seg om slikt, ser nå positive trekk. Det er tegn på at utviklingen er i ferd med å snu. Norsk industri økte eksporten i fjor og tar igjen markedsandeler. Mye tyder også på at vi i fjor fikk en liten oppgang i antall arbeidsplasser i industrien, etter mange år med nedgang. Reiselivet øker omsetningen og renteutviklingen er lovende.

Som et tradisjonsrikt industrifylke har Telemark sterkere enn mange andre fylker fått merke kravene til omstilling de siste tyve årene. I dag er Telemark det fylket som har høyest ledighet i landet, med 7.3% av arbeidsstyrken. Nedgangen i industrisysselettingen er betydelig sterkere enn i andre deler av landet - med unntak for Østfold. Bare i Grenland har de siden 1989 mistet 3000 arbeidsplasser i prosessindustrien.

I møte med disse utfordringene er Regjeringens Europapolitikk en del av en samlet politikk for økt sysselsetting. Gjennom EØS-avtalen sikrer vi oss like konkurransevilkår på vårt viktigste marked, der hvor vi selger over 80% av alt vi eksporterer. De partier som fortsatt forsøker å forhindre EØS-avtalen, går inn for å sette viktige muligheter for norsk industri på spill. Vårt mål er å få satt avtalen i kraft fra 1. juli.

Når Regjeringen mener at Norge også vil være tjent med medlemskap i EF - og satser på et godt forhandlingsresultat - er det for å være med og styre utviklingen. Uansett hvordan vi velger å knytte oss til EF, så vil Norge stå foran store forandringer i årene som kommer. Det blir som med utviklingen etter 1972. Da var det også slik at mange diskuterte som om tingenes tilstand ville bli helt uforandret om vi holdt oss utenfor EF. Så valgte Norge å gjøre det, men forandringene kom likevel - ikke minst som følge av utviklingen i Vest-Europa.

Alle landene i Europa møter nå de samme utfordringene: Høy arbeidsledighet, en økende eldrebølge og økende omsorgsbehov både for de eldre og for barna. Utviklingen har vist at ikke noe land kan løfte seg ut av arbeidsledigheten og de økonomiske problemene på egen hånd. Derfor er det så viktig å få til en samordning av den økonomiske politikken mellom landene, slik Regjeringen tok initiativ til overfor alle EØS-landene i høst og som EF-landene nå også arbeider med. På samme måte som vi har gått sammen om å sikre fred og sikkerhet i vår verdensdel, må vi gå sammen om å sikre sysselsetting og velferd.

De sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen i Norden la nylig fram et slikt initiativ - "Sett Europa i Arbeid". Det inneholder et djervt mål og går inn for å gjennomføre tiltak som kan føre til økt vekst i alle land samtidig. Å halvere arbeidsledigheten i løpet av de kommende fem årene er

et helt nødvendig mål. Særlig er den store arbeidsledigheten blant ungdom som en tidsinnstilt bombe. Alle ansvarlige politikere må se hvilke farer det ligger å i la store ungdomsgrupper gå og drive i en tilværelse uten mening. Heldigvis begynner det å skje ting. Både i de enkelte land og i EF er det stadig flere som nå gir uttrykk for at det må tas et langt større politisk ansvar overfor arbeidsløsheten.

Det var dette initiativet som Høyres leder, Kaci Kullmann Five nylig kalte for "overbud". "Overbud blir ikke bedre, selv om de blir overnasjonale," sa hun. Slik viser Høyre sin manglende vilje til å bruke offentlige budsjetter for å trekke oss ut av ledigheten. Dette har ingenting med overbud å gjøre. Det dreier seg om å sette på dagsorden den viktigste oppgave de europeiske landene nå står overfor. Da må alle muligheter som finnes for å få redusert ledigheten tas i bruk. Det er klart vi skal benytte internasjonalt samarbeid til å løse de mest presserende problemer landene står overfor! Ingen politiker kan love at ledigheten skal fjernes, men politikere kan love at kampen mot ledigheten skal være det viktigste vi arbeider med. Det er det de sosialdemokratiske partiene og fagbevegelsen går inn for. Og det er en slik politikk vi vil be om oppslutning om i valget til høsten; en politikk som føres ut fra et helhetlig syn og som er aktiv på alle de nivåene hvor politikk kan drives; og hvor den skapes, eller ikke skapes - lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Hva er alternativet til en slik linje? Senterpartiet og SV mener Norge kan klare seg bedre hvis vi ikke setter iverk EØS-avtalen og ikke deltar i det forpliktende samarbeidet som nesten alle andre europeiske land ønsker å delta i. Det er viktig å ha tro på egne krefter, men en slik linje vil være et historisk brudd med en utvikling som har lagt grunnlaget for den velstand vi i dag har. Som et lite land er Norge mer avhengig av internasjonal økonomi og ordnede handelsforhold enn de fleste andre land. Vi er avhengig av store markeder for å få solgt våre produkter som er sterkt basert på råvarer; som skog, fisk, metaller, olje og gass.

Å tro at vi - mer enn andre land - kan skape en egen utvikling og regulere penge- og varestrømmene over landegrensene, er helt urealistisk. Å tro at vi kan klare oss bedre enn andre, dersom vi snur ryggen til de bestrebelsener som gjøres for å få åpne markeder, ordnede forhold og fair play mellom små og store land, mellom små og store bedrifter - det holder ikke i den virkelighetens verden som våre eksportnæringer, bedrifter og arbeidsplasser befinner seg i.

Fulgte vi denne oppskriften, ville vi ikke få bedre styring, slik det hevdes, men istedet bli styrt av en utvikling vi ville ha liten innflytelse på.

Høyre står for en annen ideologi. De ønsker å satse sterkere på at markedskreftene skal ordne opp, og vil redusere offentlig sektor. Det er også en gal vei å gå. Hvis Høyre hadde fått gjennomslag for forslaget om å redusere statsbudsjettet med 12 milliarder i år - ville ledigheten blitt høyere

og velferden svekket fordi kommunene og fylkene hadde fått mindre å rutte med.

Høyre ønsker å betone individet sterkere og fellesskapet mindre. Når Høyres leder snakker om trygghet, snakker hun om -og jeg siterer: "trygghet gjennom retten til å bygge sitt eget sikkerhetsnett, gjennom råderett over egen inntekt og vern av oppsparte midler".

Det farlige med denne ideologien er at den tildekker hvor avhengige vi er av hverandres innsats i et moderne samfunn. Og den gir ikke noe svar på vårt behov for langsiktighet i styringen av utviklingen og for å sikre en rettferdig fordeling.

De oppgaver vi ser framover når det gjelder velferds-sektoren krever mer fellesskap og samfunnsansvar, ikke mindre, hvis vi skal sikre tryggheten i samfunnet. Vi vil stå overfor økte behov for helse- og pleietjenester, som følge av de forskyvningene vi har foran oss i aldersmønsteret.

Fram til århundreskiftet blir det ikke så mange flere alderspensjonister, men det blir flere eldre over 80 år. Vi vet at disse har større behov for helse- og omsorgstjenester. Gjærevoll-utvalget som har sett på behovene i eldreomsorgen framover, sier at vi må øke innsatsen med 5 milliarder fram mot århundreskiftet bare for å opprettholde dagens nivå innen eldreomsorgen. Og vi vet at eldreomsorgen mange steder må forbedres, hvis behovene skal dekkes.

Derfor vil den offentlige sektoren også måtte omstille seg, slik vi nå ser i samband med HVPU-reformen - og den store omleggingen på Dagsrudheimen. Av de 5000 psykisk utviklingshemmede som bodde på institusjonene da reformen ble satt i verk, har nå 3 av 4 personer flyttet ut i egen bolig. Enten har de flyttet til sine tidligere hjemkommuner eller til egen bolig i den kommunen institusjonen har ligget.

For institusjonenes vertskommuner, slik som Nome, har forandringene blitt store på kort tid. Før reformen hadde Dagsrudheimen 200 stillingshjemler, det ble utført nærmere 270 årsverk, og arbeidsplassen omfattet nesten 500 hel- og deltidsstillinger. Både det jeg på forhånd fikk fortalt om kommunens måte å gå inn i denne omstillingsprosessen på, og det jeg så ved besøket på Dagsrudheimen i dag, har imponert meg.

For ti år siden hadde vi en ideologisk kamp om utviklingen i helsevesenet. Høyre slåss for mer privatisering og mindre offentlig styring. Bakgrunnen var den rivende utvikling innen behandlingsmulighetene. Større private innslag ville gi de som kunne betale for seg, lettere tilgang til de nye mulighetene. Vi fikk stanset en slik utvikling. Her er det behovene og ikke betalingsevnen som skal styre tilbudene.

Vi må bruke mer ressurser på helsevesenet framover hvis vi skal kutte ventelistene og gjøre de nye behandlings-mulighetene som utvikles tilgjengelig for alle. Derfor vil vi ha et offentlig styrt helsevesen. Men - jeg sier det, selv om det er et stridstema i mange fylker og kommuner - vi må også fortsette arbeidet med å effektivisere helsevesenet og vi må få en bedre arbeidsdeling mellom sykehusene. Hvis ikke vil vi ikke kunne holde tritt med

den medisinske utvikling, med en stadig sterkere spesialisering. Tryggheten på dette område dreier seg mer om kvaliteten innenfor sykehusdøra enn Qavstanden til den. Sprer vi ressursene for mye, blir kvaliteten dårligere og mulighetene for å kutte ventelistene mindre.

Vi må gi barna den omsorg og trygghet de trenger. Her har vi gjort mye de siste årene, gjennom økt barnehageutbygging, skole-fritidsordningene og gjennom forlenget foreldre-permisjon. Men fortsatt er det for mange barn som ikke får barnehage tilbud, og det er fortsatt for mange småbarnsforeldre som sliter med å få hverdagen til å gå sammen. Vi må fortsette barnehageutbyggingen og vi må gjøre foreldrepermisjonen mer fleksibel, slik at det blir lettere å kombinere arbeid og omsorg for de unge foreldrene.

Regjeringen har framlagt et Langtidsprogram som viser at det er mulig å snu den negative utviklingen på arbeidsmarkedet samtidig som underskuddet i statens utgifter kan reduseres. Vi kan sammen få arbeidsledigheten ned mot 3,5 prosent ved utgangen av dette ti-året - hvis vi vil! Da kan vi, også her i landet.

Vi er egentlig i en unik situasjon. Mens de fleste land som vi kan sammenligne oss med, sliter med store underskudd i sin utenriksøkonomi, svekkede statsfinanser og dystre utsikter på arbeidsmarkedet, viser Langtidsprogrammet at vi både kan styrke vår nasjonaløkonomi og redusere ledigheten. Vi er i ferd med å bygge oss ut av krisen. I 1992 styrket norsk industri sin posisjon både på hjemme og utemarkedene. Vi skapte et tryggere grunnlag for mer varig sysselsetting.

I denne situasjonen blir vi kritisert både fra høyre og venstre side. Et Arbeiderparti i regjeringssposisjon må selvfølgelig tåle kritikk, men før vår politikk blir dømt nord og ned, burde kritikerne fortelle velgerne noe mer om hva slags alternativer de står for - som kan virke i praktisk politikk - og ikke bare i kortsiktig polemikk. De må bør kunne vise en politikk som i sum går opp, og ikke bare hva de har av enkeltsaker.

Høyres politikk kan umulig føre til noe annet enn betydelig høyere ledighet. Det er nødvendig å begrense veksten i de offentlige utgiftene, men det er stor forskjell i det å barbere seg og det å skjære av seg hele haka. En brå kutt i statsbudsjettet på 12 milliarder kroner, vil virkelig få fart på ledigheten og skape nye kostnader over de offentlige budsjettene. Og ikke nok med det - Høyre vil bruke av dette til store lettelser i skattene og mest til dem som tjener best. Det vil øke budsjettunderskuddet ytterligere og sette press på rentenivået oppover igjen. Forskjellene i samfunnet vil øke og det vil skape stor uro omkring inntektspolitikken. Dette er ingen medisin å ordinere i dagens situasjon.

SV vil gå den motsatte veien. Programforslaget deres går ut på å øke

utgiftene mye og å heve skattene litt. Det vil gi betydelig større budsjettunderskudd, deretter renteøkninger og etter en tid også klar økning i ledigheten. SV vil mye bra, men det er ikke nok å bare ønske det og ville det. Det må også kunne gjennomføres. Om SV's politikk skal kunne gjennomføres i praksis, er det ikke bare de mest velstående, men også folk flest som må betale vesentlig mer av sine inntekter i skatt. Den virkeligheten tar SV's programforslag overhodet ikke inn over seg. Og selv om skattene hadde økt betydelig, er det ingen garanti for at ledigheten vil bli lavere. Selv om SV's programkomite i forrige uke slettet milliardreformer med noen få pennestrøk, er helheten i programforslaget fortsatt ubrukelig i praktisk politikk.

Størrelsen på den økonomiske vekst vil bli mindre enn det vi har vært vant til i etterkrigstiden. Det har hatt stor betydning for utforminger av vårt arbeidsprogram og langtidsprogram. Når SV så sterkt har kritisert disse dokumentene, er jeg redd for at erkjennelsen om lavere økonomisk vekst ikke helt har gått opp for dem som har forfattet SV's program. Men det er enda to måneder igjen til SV's landsmøte. Det er enda tid for å gjøre enda flere revisjoner slik det skjedde i forrige uke.

Kjære forsamling,

Jeg startet med å vise til de store utfordringene vi nå står oppe i, og at vi har vanskelige oppgaver foran oss. Og hvorfor er det vanskelig? Jo, fordi det ikke finnes enkle, kvikke og populære løsninger. Hadde det vært slik, ville de ha vært valgt for lenge siden - sikkert også av de mange andre landene som sliter med de samme problemer. Det er heller ikke noen løsning å stikke hodet i sanden og håpe at det hele skal gli over av seg selv.

Vi må alle se situasjonen i øynene, gå inn i den gjenstridige virkeligheten og delta i alle deler av samfunnslivet. De økonomiske utsiktene, de teknologiske endringene og de store politiske oppgavene for å få flere i arbeid, styrke miljøet og sikre fred og fellesskap mellom landene - de kaller på oss alle; enten vi er ute i bedriftene, i skolen, i helsesektoren, på gårdsbruket, på oljeplattformer og fiskebåter; eller vi gjør en innsats i kommunestyrene, sentralforvaltningen, i organisasjonslivet, eller på Stortinget. For det er slik i et demokrati og en blandingsøkonomi med betydelig offentlig sektor som vår; at alle går inn og tar et ansvar for å gjøre samfunnet bedre.

Da har vi, kjære forsamling, 360 uker å gjøre det på, før nyttårsklokkene ringer inn det neste århundret. Vi må strekke oss etter denne utfordringen. Vi må ta et felles ansvar og og vi må stå skulder ved skulder.